



BOEKBEORDELINGEN

LOUIS MILLET: *La pensée de Rousseau*. Uitgave Bordas 1966; 175 p.

In de serie *Pour connaître la pensée* onder redactie van Georges Pascal schreef Louis Millet, Professeur à la Faculté des Lettres de Grenoble, als no. 18: *La pensée de Jean-Jacques Rousseau*. Het gaat dus om een karakteristiek van Rousseaus denken. Dat denken wordt volgens Millet beheerst door vier thema's: 1. Natuur; 2. Genealogie van het kwaad; 3. Politieke filosofie; 4. Opvoeding. Goed gekozen en daardoor aanvaardbare grondthema's. Maar in de uitwerking van het aangegeven schema is de auteur niet gelukkig. De fout is, lijkt ons, dat hij in het eerste, als inleiding bedoelde, hoofdstuk reeds vrij diep op de materie ingaat, essentiële elementen naar voren schuift, die hij gedeeltelijk herhaalt in latere hoofdstukken en dan tegelijk andere elementen in de behandeling betreft. Hij raakt min of meer in de veelheid van de stof en de niet eenvoudige analyse van de stof verward.

Ter illustratie. Het tweede thema draagt in hoofdstuk I – zie boven – de titel: Genealogie van het kwaad, onderverdeeld in vier paragrafen:

1. Rencontre du mal
2. Les mauvaises institutions
3. Métaphysique du mal
4. Le coupable et sa victime.

Hoofdstuk VII, waarin de nadere uitwerking volgt, draagt niet de titel Genealogie van het kwaad, maar tout court – en juist – Het kwaad. Hoofdstuk VII wordt onderverdeeld in drie paragrafen:

1. La conscience
2. Généalogie du mal
3. Métaphysique du mal.

Het aanvankelijke grondthema ondergaat, systematisch gezien, een degradatie. Dit zou op zich zelf niet zo'n schokkend feit zijn, maar door de gesplitste behandeling, de versnippering van de stof, maakt Millet het de lezer moeilijk een juiste kijk te krijgen op wat een der boeiendste problemen van Rousseaus maatschappijbeschouwing en filosofie is, zijn theodicee.

Het vierde grondthema: Education, vindt men in feite niet terug. Na de behandeling van thema 3: Politieke filosofie in hoofdstuk VIII, vindt men als hoofdstuk IX Dieu et la religion en als hoofdstuk X: La philosophie. Natuurlijk wordt in hoofdstuk IX – trouwens ook reeds in voorgaande hoofdstukken – de Profession de foi du vicaire savoyard veel geciteerd, maar wat wij gewoon zijn als de essentie van Rousseaus opvoedkundig denken te beschouwen, missen wij tot ons leedwezen.

Niettegenstaande onze grote bezwaren tegen het gebrek aan systematiek

en de negatie van een uiterst belangrijk aspect in zijn denken is er toch veel in dit boek dat we waarderen. Wat we waarderen ligt op het terrein van de begripsanalyse. Op dit terrein voelt de auteur zich klaarblijkelijk thuis. Hij heeft eigen opvattingen waar men het mee eens kan zijn of niet, hij beschikt over exegetische vermogens, over voldoende souplesse om op niveau het samenspel met Rousseau te spelen, over een grote belezenheid die hem altijd weer toestaat zijn opvatting met aangepaste citaten te illustreren. Het begrip „perfectibilité” geldt in de Rousseau-literatuur als op zichzelf moeilijk te begrijpen en functioneel als moeilijk te waarderen in zijn betekenis in Rousseaus afzonderlijke werken. De paragraaf waarin Millet dit kernbegrip bespreekt heeft mij bijzonder voldaan. Meer dan in hoofdstuk VI: *Le moi solitaire*, de asiel-beschouwingen rond Rousseaus verblijf op Saint-Pierre.

Als geheel genomen: Wat prikkelende lectuur, en als zodanig welkom in de Franse Rousseau-literatuur.

VAN DER V.

DR. J. J. DUMONT: *De ontwikkeling van de intelligentie*. Uitg. L. C. G. Malmberg. 's-Hertogenbosch 1966. Prijs f 25,-.

Dr. Dumont heeft in 1961 de handschoen van Professor Dr. S. Strasser van de R.K. Universiteit opgenomen. Het ging tijdens een werkcollege over critiek op Piaget, de bekende kinderpsycholoog van het Instituut Jean Jacques Rousseau in Genève en diens visie op de intelligentie. De Nijmeegse professor zei toen tijdens dit college: „Dit zou men precies moeten uitzoeken”.

Welnu, Dumont heeft de zaak precies uitgezocht en 't resultaat is een waardevolle dissertatie, door Malmberg te 's Hertogenbosch uitgegeven als Bijdrage 5 van „Nijmeegse bijdragen tot de opvoedkunde en haar grensgebieden”. – Het is dus een monografie over de psychologie van *Jean Piaget* geworden, wiens werk in Amerika – vooral in de laatste jaren – veel meer aandacht ontving dan in Europa. Ook in Nederland is eigenlijk niet veel van hem bekend. Geen enkel werk van hem werd in het Nederlands vertaald. Bovendien is Piaget's werk moeilijk toegankelijk, 't vormt een *gesloten systeem*, waarbij men zich dan al gauw afvraagt: waar moet ik beginnen?

Na een interessante biografie gaat Dumont de historische ontwikkeling van Piaget's werk na en onderscheidt Piaget's wetenschappelijke arbeid in drie perioden nl. tot 1935, van 1935–1955 en vanaf 1955, waarbij in hoofdzaak de 2e fase belicht wordt.

Dumont wil aantonen hoe Piaget's werk zèlf een ontwikkeling doormaakt heeft, anderzijds wil hij de samenhang van de onderscheiden perioden laten spreken. We zien, dat de kinderpsychologie over de ontwikkeling van de intelligentie een nuttige bijdrage kan leveren aan de didactiek.

In 1966 werd Piaget bij zijn 70e verjaardag in Moskou gehuldigd. Hij begon destijds niet met psychologie, maar met biologie, promoveerde in 1918 op een dissertatie over het adaptatiesysteem bij de bergslakken

in het Zwitserse kanton Wallis en pas daarna ging zijn activiteit uit naar de ontwikkelingspsychologie.

Dumont geeft een meesterlijke weergave van Piaget's systeem, waarin de *intelligentie* als *adaptatie- of aanpassingsmechanisme* zo'n belangrijke plaats inneemt. Adaptatie is de verhouding tussen assimilatie en accommodatie. Piaget vatte deze gedachten in 1947 samen in zijn boek „La Psychologie de l'intelligence”. Bekend zijn de *vier perioden* in de *ontwikkeling van de intelligentie*. (p. 73 e.v.) waarop Dumont – ook proefondervindelijk – uitvoerig ingaat.

1. de periode van de senso-motorische intelligentie (0–2 jaar)
2. de periode van de symbolische, intuïtieve intelligentie (2–7 jaar)
3. de periode van de concrete operaties (7– ± 12 jaar)
4. de periode van de formele operaties en het hypothetico-deductieve denken, vanaf 11–12 jaar).

De fasen overlappen elkaar en worden getypeerd door het formeren en verwerven van een bepaalde structuur van intellectueel functioneren.

't *Evenwicht* door de wilsakt wordt centraal begrip in Piaget's behandeling van deze perioden. In elke fase moet eerst een zeker evenwicht ontstaan, voordat je in de volgende fase komt. Deze „equilibration” is dus een actief proces van zelfregulatie in de mens. *J. S. Bruner* heeft grote bezwaren tegen dit begrip evenwicht naar voren gebracht.

Piaget onderscheidt zich van de meeste kinderpsychologen door zijn interesse voor de intelligentie. Hij is niet zo geïnteresseerd in gedrag en milieuvloeden maar vooral in de ontwikkeling van de denkstructuren, die logische correlaten hebben. Piaget redeneert volgens velen te logicistisch, te biologisch, te adultomorf, is te cognitief gericht en lijdt aan systeemdwang.

Dumont sluit zich aan bij Aebli, Langeveld (die drie studies aan Piaget wijdde in „Verkenning en Verdieping”), Bruner, Parsons, Isaacs e.a. in hun kritiek op Piaget's werk, hoewel Dumont opmerkt dat in sommige critieken Piaget's opvatting niet altijd tot zijn recht komt. Vooral Langeveld, Bunt en Van Hiele gaven in hun kritiek op vele punten een *vertekend beeld van Piaget*, hetgeen verdere Piaget-studie in Nederland nauwelijks bevordert heeft. (p. 340!) Als Dumont positieve en negatieve critiek op Piaget tegen elkaar afweegt kan de waardering het niet moeilijk winnen van de bedenkingen.

Piaget heeft aangetoond, hoe de latere intelligentie en de meest abstracte denkhandelingen *genetisch* verbonden zijn met het senso-motorische, praktische handelen van de allereerste periode! Alleen daarom al verdient Piaget's theorie meer belangstelling van de beoefenaars van de ontwikkelingspsychologie in Nederland. Dit zal ook het praktische werk zelf verder kunnen ontwikkelen – b.v. in de kleuterschool – doordat zij een nieuwe aanpak van ontwikkelingspsychologische problemen mogelijk maakt.

Pedagogiek en didactiek zijn dus wèl gebaat bij Piaget's systeem – hoewel het moeilijk zal blijven directe didactische consequenties aan Piaget's visie te ontleenen.

Piaget's voornaamste betekenis zal liggen op het gebied van de theore-

tische ontwikkelingspsychologie. Hij is een groot ontwikkelingspsycholoog, wiens opvatting over de *ontwikkeling van de intelligentie* door Dumont gaarne wordt getypeerd als: evenwichtige psychologie.

Utrecht

A. E. VAN EEDEN